

Pilar III

Kapitalkravsforskriften

2008

Innholdsfortegnelse

1 BASEL II – NYE KAPITALDEKNINGSREGLER	3
1.1 INTRODUKSJON TIL NYE KAPITALDEKNINGSREGLER.....	3
1.2 IMPLEMENTERING AV NYE KAPITALDEKNINGSREGLER I HAUGESUND SPAREBANK	4
2 RISIKOSTYRING OG KAPITALSTYRING I HAUGESUND SPAREBANK	4
2.1 INNLEDNING	4
2.2 FORMÅL	4
2.3 RISIKOGRUPPER	4
2.4 ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN	5
3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV	8
3.1 ANSVARLIG KAPITAL	8
3.2 KAPITALKRAV	8
4 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE UNDER PILAR I.....	9
4.1 KREDITTRISIKO - STANDARDMETODEN	9
4.3 EGENKAPITALPOSISJONER UTENFOR HANDELSPORTEFØLJEN	12
4.4 RENTERISIKO UTENFOR HANDELSPORTEFØLJEN	12
4.5 OPERASJONELL RISIKO	12
5 ØKONOMISK KAPITAL (PILAR II).....	13
5.1 ØKONOMISK KAPITAL	13
5.2 KREDITTRISIKO.....	13
5.3 OPERASJONELL RISIKO.....	14
5.4 MARKEDSRISIKO.....	14
5.5 LIKVIDITETSRISIKO.....	14
6 VURDERING AV KAPITALBEHOVET	16

1 Basel II – nye kapitaldekningsregler

1.1 Introduksjon til nye kapitaldekningsregler

EUs nye direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar i 2007. Det nye regelverket bygger på en ny standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Det nye kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

PILAR I: Minimumskrav til ansvarlig kapital

PILAR II: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

PILAR III: Bankenes offentliggjøring av informasjon

I de påfølgende kapitlene er det redegjort nærmere for innholdet i den enkelte pilar.

PILAR I – Minimumskrav til ansvarlig kapital

De nye kapitalkravsreglene innebærer ingen endring i kravet om minimum 8 % kapitaldekning. De store endringene ligger i utarbeidelse av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, samt introduksjonen av et eksplisitt kapitalkrav for operasjonell risiko. Gjeldende krav knyttet til markedsrisiko berøres i mindre grad. Det nye kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder som bankene kan velge for å beregne kapitalkravet. I modellen under er de ulike metodene vist, de enkleste først. De mer avanserte metoden gir et lavere kapitalkrav.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB	Interne målemetoder	Sjablongmetoden
Avansert IRB- metode		AMA-metoden

PILAR II – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

I henhold til PILAR II skal bankene ha en prosess for å vurdere samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil og en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og evaluere bankens interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Tilsynet skal sette i verk passende tiltak dersom de ikke anser prosessen å være tilfredsstillende.

PILAR III – Offentliggjøring av informasjon

Formålet med PILAR III er å supplere minimumskravene i PILAR I og den tilsynsmessige oppfølging i PILAR II. PILAR III skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere bankens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Kravene til offentliggjøring blir spesielt viktig for de institusjoner som kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikokontrollen er oppbygd og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder banken benytter i PILAR I.

1.2 Implementering av nye kapitaldekningsregler i Haugesund Sparebank

Haugesund Sparebank benytter standardmetoden for beregning av kapitalkravet for kredittrisiko og basismetoden for beregning av operasjonell risiko. Banken rapporterte etter Basel II reglene første gang pr 1. kvartal 2008. Det arbeides løpende med en ytterligere profesjonalisering av risikostyringen.

2 RISIKOSTYRING OG KAPITALSTYRING I HAUGESUND SPAREBANK

2.1 Innledning

Styret i Haugesund Sparebank har vedtatt prinsipper for risiko- og kapitalstyring i Haugesund Sparebank. Prinsippene danner et mål bilde for risikostyringen i banken.

2.2 Formål

Risiko- og kapitalstyringen i Haugesund Sparebank skal støtte opp under bankens strategisk mål bilde, samt sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal sikres gjennom;

- En sterk bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi, dog slik at de til enhver tid strategiske kapitalmål oppfylles.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad.
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter.

Videre skal risikostyringen bidra til å sikre banken en langsiktig finansiering til gode priser fra kapitalmarkedene.

2.3 Risikogrupper

Banken eksponeres for en rekke ulike typer risiko. De viktigste er:

<i>Kredittrisiko:</i>	Er risikoen for tap som følge av kunders eller andre motparters evne og vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
<i>Markedsrisiko:</i>	Er risikoen for tap som følge av endringer i observerbare markedskurser som renter, verdipapirkurser og valutakurser.
<i>Operasjonell risiko:</i>	Er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.
<i>Likviditetsrisiko:</i>	Er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

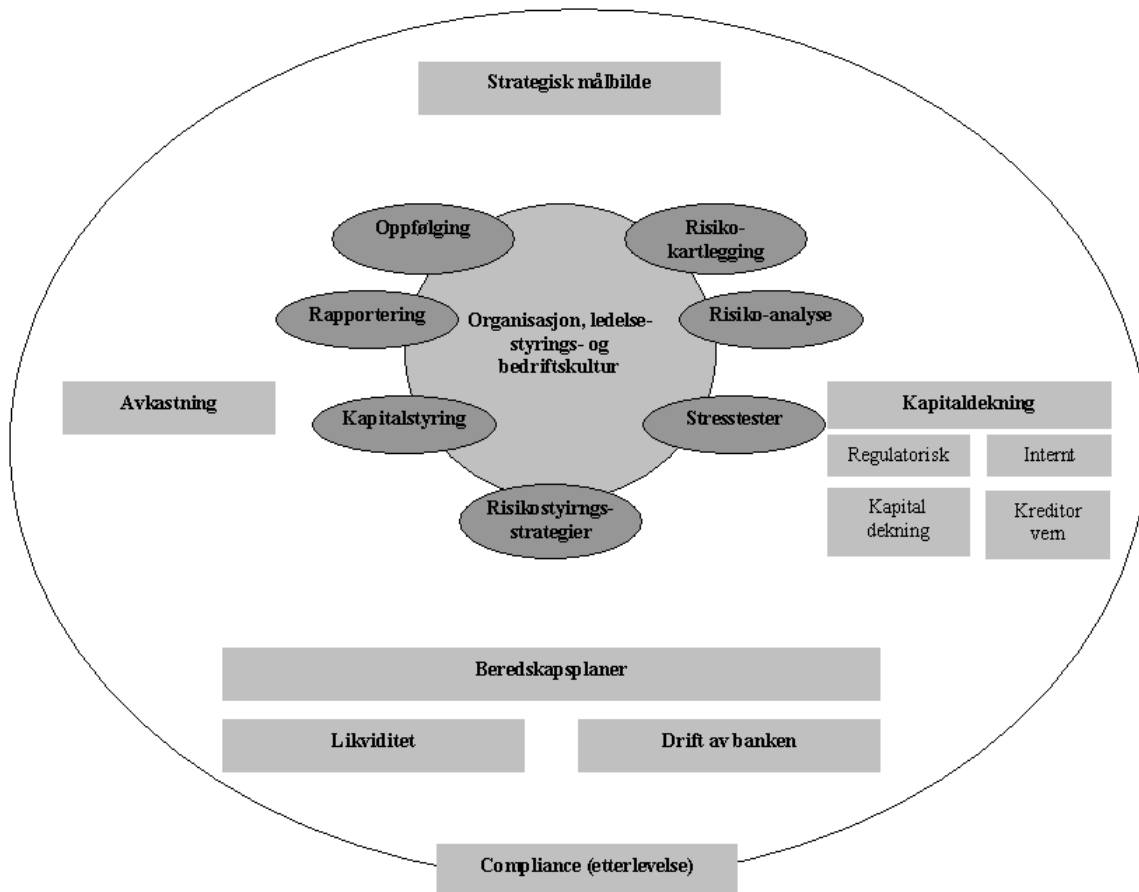
2.4 Elementer i risiko- og kapitalstyringen

Innledning

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer den måten styret og ledelsen ønsker å styre banken på.

- Strategisk målbilde
- Organisering og bedriftskultur
- Risikokartlegging
- Risikoanalyse
- Stresstester
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Etterlevelse (compliance)

Sammenhengen mellom de enkelte elementene kan oppsummeres som i figuren nedenfor. Det er gitt en nærmere beskrivelse av de enkelte elementene i de påfølgende kapitler.

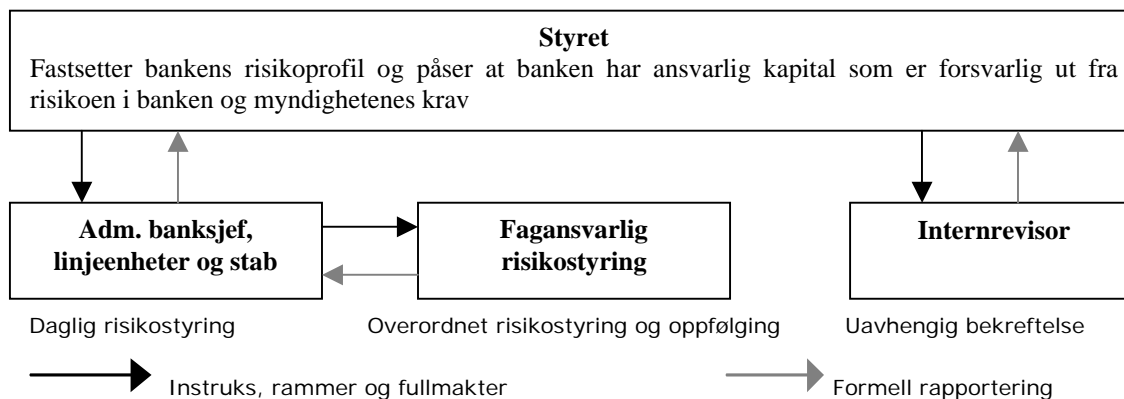
Organisering og bedriftskultur

Bedriftskultur

I prosessen for risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter menneskene i organisasjonen (deres individuelle egenskaper og integritet, verdigrunnlag og etikk), ledelsesfilosofi/-stil og styringsprinsipper. Dårlig bedriftskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Haugesund Sparebank har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert i hele organisasjonen.

Organisering

Banken legger vekt på uavhengighet i risikostyringen. Ansvaret for risikostyringen er derfor delt mellom ulike grupper i henhold til figuren under:

Styret har ansvaret for å påse at banken har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i banken, samt etiske regler som skal bidra til en høy etisk standard.

Administrerende banksjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende banksjef er ansvarlige for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Fagansvarlig risikostyring er organisert uavhengig av linjeenhetene og rapporterer til økonomisjef. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for oppfølging og rapportering av risikobildet, og følger opp at banken etterlever gjeldende lover og forskrifter.

Internrevisor er styrets og adm. banksjefs redskap for overvåking av at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisor rapporterer til adm. banksjef /styret. Internrevisors rapporter og anbefalinger knyttet til forbedringer i bankens risikostyring blir løpende gjennomgått og implementert.

Strategisk målbilde

Risiko- og kapitalstyringen i Haugesund Sparebank tar utgangspunkt i det definerte strategiske målbildet slik dette fremkommer i strategiplanen.

Risikoidentifikasjon

Identifikasjon av risiko er en fremoverskuende prosess, integrert i strategi- og budsjettprosessen. Prosessen dekker alle vesentlige risikoer banken utsettes for, og gjennomføres minimum årlig.

Risikoanalyse

Det gjennomføres en analyse av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og

årsaksmekanismer. Vesentlige risikoer skal om mulig kvantifiseres gjennom forventet tap. Primært vil dette gjelde kredittrisiko. Kvantifiseringen skal være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentasjon av etablerte kontroll- og styringstiltak.

Stresstester

Det gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker resultatet, balansen og kapitaldekningen til banken. Stresstester kjøres for å få fram effekter av situasjoner som en ikke forventer skal inntreffe, men som vil kunne påføre banken større uventede tap. Stresstestene skal gjennomføres på de mest kritiske risikoområdene som bl.a. kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko, og skal ta hensyn til en negativ makroøkonomisk utvikling over en periode på minimum tre år.

Risikostrategier

Gjennom risikostrategiene definerer styret ønsket risikoprofil gjennom etablering av risikobaserte rammer og måltall på de ulike risikoområder. Strategiene revideres årlig.

Kapitalstyring

Haugesund Sparebank skal ha en kapitalstyring som sikrer:

- en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse i forhold til bankens strategiske mål bilde og vedtatte forretningsstrategi
- konkurransedyktig avkastning
- tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil
- konkurransedyktige vilkår, og langsiktig god tilgang på innlån i kapitalmarkedene
- utnyttelse av vekstmuligheter i bankens til enhver tid definerte markedsområde
- at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad

På grunnlag av det strategiske målbildet skal det årlig utarbeides en kapitalplan for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Kapitalplanen skal ta hensyn til fremskrivning av bankens finansielle utvikling for de neste tre årene. Disse fremskrivingene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden samt en situasjon med alvorlige økonomiske tilbakeslag over minimum tre år.

Med grunnlag i fremskrivingene av det samlede kapitalbehovet skal ledelsen og styret gjøre en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig og tilpasset Haugesund Sparebank s nåværende og fremtidige risikoprofil samt strategiske mål bilde.

Haugesund Sparebank har en strategisk målsetting om en regulatorisk kapitaldekning på 16 % for banken.

Denne skal sikre en tilstrekkelig kapital til å:

- oppfylle myndighetenes krav
- ivareta vernet av bankens kreditorer

Oppfølging, rapportering og overvåking

Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret og administrerende banksjef.

Bankens risikorapportering har som formål å sikre at alle organisasjonsnivå har tilgang på tilstrekkelig og pålitelig risikorapportering. Kontroll av den overordnede risikoeksponering og risikoutvikling foretas av fagansvarlig risikostyring og følges opp gjennom periodiske rapporter til styret og administrasjonen.

Beredskapsplaner

Bankenes kjernevirksomhet er å ta risiko. Denne vil over tid kunne påføre bankene større uventede tap, på tross av gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på likviditet og drift. Haugesund Sparebank har derfor utarbeidet beredskapsplaner på nevnte områder.

Etterlevelse av intern kontroll

Det skal finnes prosesser som sikrer etterlevelse av gjeldende lover/forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. Dette skal skje gjennom:

- et tydelig verdigrunnlag og en etisk standard som er klart kommunisert og forstått

- en prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- en prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

Den ansvarlige kapitalen består av kjernekapital og tilleggskapital. Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i henhold til kapitalkravsforskriftens definisjoner. Alle tall oppgis i hele tusen kroner.

3.1 Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital

Kjernekapital:	2008
Sparebankens fond	447.861
Gavefond	7.822
Fondsobligasjonslån Rentevilkår 3m nibor +2,04 % Forfall: 07.10.2014	50.000
Fradrag (overfinansierte pensjonsforpliktelser)	(9.046)
Sum kjernekapital	496.637
Tilleggskapital:	
Ansvarlig lånekapital (etter fradrag) Rentevilkår 3m nibor +0,5 Forfall: 30.03.2015	49.951
-reduksjon siste 5 år	-
Sum tilleggskapital	49.951
Sum tellende ansvarlig kapital	546.588

Økningen i sparebankens fond/gavefond er lik resultatet for året etter skatt med fradrag av uttak/ disponering av midler fra gavefondet til gaveformål.

3.2 Kapitalkrav

Minimumskravet til ansvarlig kapital

Engasjementskategorier:	2008
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	1.090
Institusjoner	2.276
Foretak	88.378
Massemarkedsengasjementer	2.323
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	154.630
Forfalte engasjementer	5.859
Andeler i verdipapirfond	936
Øvrige engasjementer	11.766
Samlet kapitalkrav alle engasjementskategorier	267.258
Kapitalkrav for operasjonell risiko	20.250
Totalt kapitalkrav	287.508
Fradrag for nedskrivninger	-1.704
Sum kapitalkrav	285.804

4 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE UNDER PILAR I

4.1 Kredittrisiko - Standardmetoden

Definisjon

Kredittrisiko defineres som risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Styring og kontroll

Kredittrisiko styres gjennom Kreditthåndboken og bankens bevilgningsfullmakter.

Styret gjennomgår årlig bankens styringsdokumenter og bevilgningsfullmakter for utlånsvirksomheten. Gjennom Kreditthåndboken defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil. Gjennom bevilgningsfullmakt delegeres kredittfullmakt til administrerende direktør innenfor visse rammer. Administrerende banksjef kan videredelegere fullmakter. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risiko. Oppfølging mot portefølje og bransje skjer på ledernivå. Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kredittrisiko. Styret gjennomgår årlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Personmarked

Haugesund Sparebank bruker DnBNORs adferdsscore for risikoklassifisering av personmarked kunder. Denne modellen er utviklet for å fange opp kundens betalingsevne og vilje. Kundens adferdsscore bygger blant annet på følgende forhold;

- tid siden personkonto ble åpnet
- tid med gjennomsnittsaldo < 0 (av siste 6 mnd)
- mnd med en eller flere dager med saldo < 0 (av siste 12 mnd)
- mnd med saldo hver dag < kredittgrense
- forhold mellom inn og utbetalinger siste 6 mnd
- antall purringer på lån
- gjennomsnittsaldo på personkonto siste 6 mnd
- total sparekapital

Kunden får beregnet poeng på hver av de ovennevnte forhold og summen av antall poeng konverteres til risikoklasse.

Risikoklasse 1-4 anses som lav risiko

Risikoklasse 5-7 anses som middels risiko

Risikoklasse 8-10 anses som høy risiko

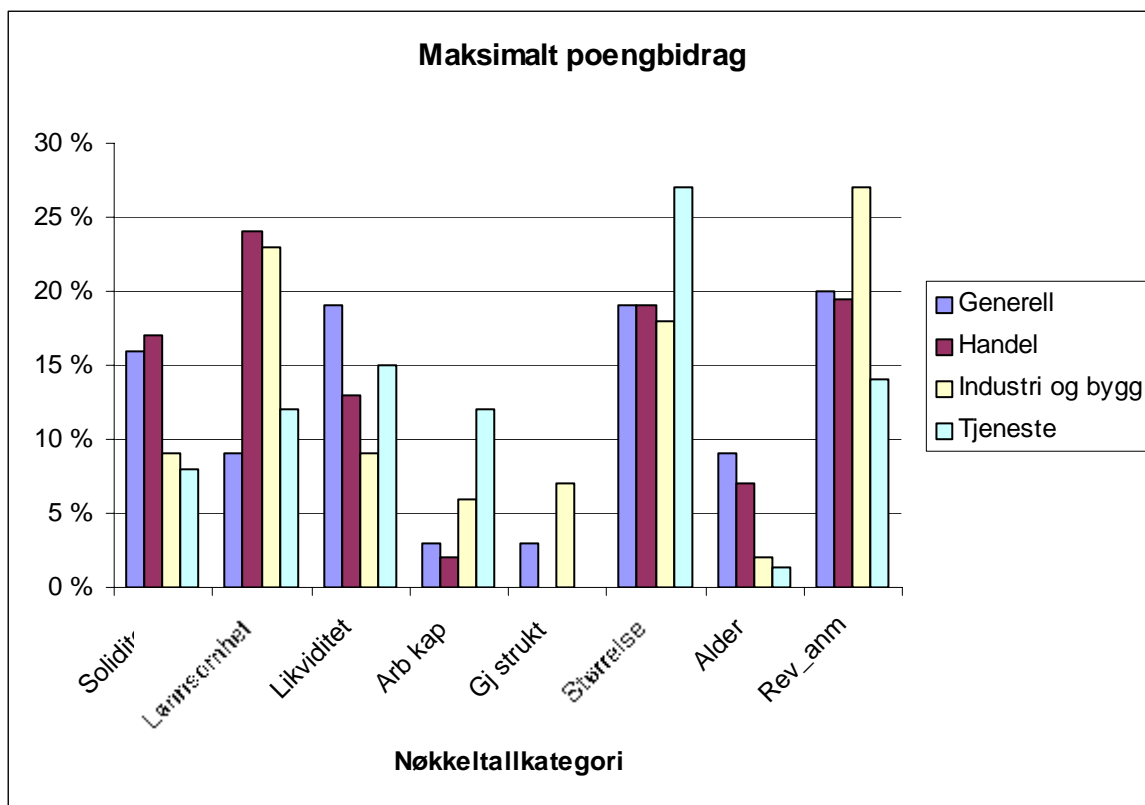
Risikoklasse 11 er for kunder i mislighold

Bedriftsmarked

Banken benytter tre modeller for risikoklassifisering av kredittengasjement innenfor bedriftsmarked.

Regionmodellen

Regionmodellen for AS med omsetning opptil 75 mill kroner. Modellen er basert på objektiv informasjon, dvs: regnskapstall og objektive ikke finansielle variable. Regionmodellen har helautomatisk scoring, alle variable hentes direkte fra Dun og Bradstreet. Ingen skjønnsmessige vurderinger inngår og vi får enhetlig behandling av alle kunder i hele banken. Ved beregning av risikoklasse vektlegges nøkkeltallene forskjellig mellom næringene.

Dun & Bradstreet Score

DB Score benyttes for selskap som ikke er aksjeselskaper inkl selvstendig næringsdrivende. Modellen gir en rangering fra 3 til og med 10. Alle foretak går gjennom den første delen og får score for generell informasjon som alder og betalingsanmerkninger på foretaket. Deretter deler behandlingen seg. De foretak som har registrert regnskap i databasen siste to år scores etter ulike finansielle nøkkeltall. Revisoranmerkningene er også et viktig element her. Det gjøres dessuten en justering m.h.t betalingsanmerkningenes betydning i forhold til selskapets egenkapital.

De foretak som ikke har registrert regnskapsinformasjon, det være seg fordi de er enkeltmannsforetak eller nyetablerte, eller av andre grunner, blir vurdert etter de nøkkelpersonene som står bak. For enkeltmannsforetak vurderes innehavers inntekts og formuesforhold samt betalingserfaring. For aksjeselskaper er det daglig leder og styreformann som vurderes.

Private Firm Model (KMV)

For nordiske aksjeselskaper med omsetning > 75 mill benyttes Private Firm Model. Modellen benyttes ikke på finans og eiendomsselskap. Beregner EDF (Expected Default Frequency) for ikke børsnoterte selskap. EDF gir sannsynlighet for at bedriftens fremtidige markedsverdi blir utilstrekkelig til å møte fremtidige forpliktelser. Modellen viser EDF for 1-5 år frem i tid.

Driverne i EDF:

- Markedets verdi av eiendelene
- Eiendelens volatilitet (forretningsrisiko)
- Default Point (betalbare forpliktelser)

Kreditrisiko - porteføljeinformasjon

Tabellene nedenfor viser bankens totalengasjement mot kunder samt utlån til kredittinstitusjoner fordelt på kundegrupper og geografi. Løpetidstabell viser gjenstående løpetid for utlån, garantier og ubenyttet bevilgning til kunder og kredittinstitusjoner. Tabellene viser også samlede engasjementsbeløp med verdifall og nedskrivninger. Alle beløp oppgis i hele tusen kroner.

Utlån og garantier fordelt på geografiske områder (basert på kundens adresse)

Majoriteten av Haugesund Sparebank sine engasjement befinner seg på Haugalandet.

	Brutto utlån	Garantier
Haugesund og omegn	4 805.225	412.277
Resten av landet og utland	517.944	18.344

Samlet engasjementsbeløp etter individuelle nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Sektor / næring	Brutto utlån	Garantier	Utrukne kreditter	Sum engasjement	Brutto mislighold	Tapsutsatt. engasjement	Individ. nedskrivn.	Netto mislig. og tapsutsatte
Personmarked	3 313.735	120.207	143.507	3 577.409	20.250	1.393	1.259	20.384
Primærnæring	283.144	5.943	30.668	319.755	1	6.203	654	5.550
Industri/ bergverk	159.739	7.064	16.722	183.525	0	15.907	9.011	6.896
Bygg og anlegg	168.183	60.278	30.062	258.523	3.730	0	2.493	1.237
Varehandel	219.852	19.198	21.155	260.205	3.375	0	185	3.190
Sjøfart og rørtrans.	22.747	201	306	23.254	0	7.496	1.230	6.266
Transport ellers	66.323	8.288	5.497	80.108	1.498	0	0	1.498
Eiendomsdrift	908.291	192.821	8.455	1 109.567	15.568	0	2.417	13.151
Tjenesteyting	116.199	16.622	13.855	146.676	0	2.656	1.000	1.656
Andre	64.956	0	59.364	124.320	4	0	0	4
Sum	5 323.169	430.622	329.591	6 083.382	44.422	33.655	18.249	59.828
Gj.snitt 2007-08	5 005.135	354.627	387.621	5 715.882				

Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier

Individuelle nedskrivninger

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjementer foretas når objektive bevis utløser et verdifall for banken. Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien av neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell nedskrivning. Dette innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivninger

Banken har valgt å benytte risikoklassene som grunnlag for inndeling av bankens engasjement i grupper. Haugesund Sparebanks risikoklassifiseringssystem med risikoklasser fra 1 til 11. Det er naturlig å ta utgangspunkt i dette, idet en klassifisering i en gitt klasse vil være en god indikator på hvilke risikoegenskaper disse kundene har. Det vil også være naturlig å skille den enkelte klasse på personmarked og bedriftsmarked.

Engasjement i risikoklasse 1-3 er ikke med i gruppenedskrivningene. Engasjement i risikoklassene 4-10 skrives ned etter risikoklassenes misligholdssannsynlighet og åpen risiko. Personmarked og bedriftsmarked med forskjellig misligholdssannsynlighet for hver enkelt risikoklasse og forskjellig rentesats for personmarked og bedriftsmarked. Risikoklassifiseringen av personmarkedsporteføljen foregår kontinuerlig mens bedriftsmarkedsporteføljen oppdateres ved nye regnskapstall. Banken opplever at oppdateringshyppigheten av klassifiseringsmodellene gir et godt bilde av konjunkturbildet i økonomien.

Åpen risiko er forskjellen i verdi mellom sikkerheter og engasjementsbeløp. Sikkerhetene vurderes til virkelig verdi.

Bankens nedskrivninger er gjengitt i note 2 b og c i bankens årsrapport.

Sikkerheter

Ved fastsettelse av kapitalkravet benyttes pant i bolig og fritidseiendom som hovedelement for nedvekting av beregningsgrunnlaget.

Brutto engasjement med pant i bolig er på 4,6 milliarder kroner hvorav 4,0 milliarder kroner vektet med 35 % etter kapitalkravsforskriften.

Styring og kontroll

For å styre potensiell konsentrasjonsrisiko som følge av bruk av sikkerheter har banken valgt å ta utgangspunkt i sikkerhetens markedsverdi og reduserer denne med en standard reduksjonsverdi (i prosentpoeng) for å fastsette forsvarlig verdigrunnlag for sikkerheten. Banken følger også markedsutviklingen nøye for å kunne ta grep hvis utviklingen går i negativ retning.

4.3 Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

For beskrivelse av bankens egenkapitalposisjoner vises til note 6 i bankens årsrapport.

4.4 Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Renterisiko oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldspostene har ulik gjenstående rentebindingstid.

Basisrisiko er den verdiendring på bankens eiendeler og gjeld som finner sted når hele rentekurven parallellforskyver seg. Denne risikoen er beregnet som effekten på de finansielle instrumentenes virkelige verdi av en renteendring hvor hele rentekurven forutsettes å parallellforskyve seg med 1 prosentpoeng.

Rentekurverisiko er risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring. I tillegg til beregningen beskrevet over, måler og styrer banken også renteeksponeringen innenfor visse tidsintervaller. Rammen for bankens eksponering er på 2 000.000 kroner og eksponeringen pr 31.12.2008 er på 1 100 000 kroner.

Administrativ renterisiko oppstår fordi det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet til banken har fått justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum seks ukers varslingsfrist ved rentøkning på utlån til kunder og to uker ved rentereduksjon på innskudd. I praksis styres renterisikoen slik at renterisikoen normalt er lav.

4.5 Operasjonell risiko

Definisjon

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Styring og kontroll

Operasjonell risiko styres gjennom et eget rammeverk tilknyttet en kvalitetsmodell. Tilknyttet denne inngår en rekke ulike elementer;

- En årlig vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer. I tillegg er det etablert egne prosedyrer for risikovurderinger i forbindelse med implementering av nye produkter og systemer.
- En årlig bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om statusen på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

Banken jobber med å samordne de ulike elementene under operasjonell risiko til en prosess som skal være dekkende for banken og bidra til å gi et oversiktlig bilde av bankens styring og kontroll.

Intern revisjonen, med direkte og uavhengig rapportering til styret og adm. banksjef, gir i sin årlige Internkontrollrapport sine vurderinger av bankens styring og kontroll innenfor operasjonell risiko. Intern revisjonen gjør tilsvarende vurderinger også for andre risikoområder. I tillegg foretas det kontinuerlig vurderinger av anbefalinger fra intern revisor.

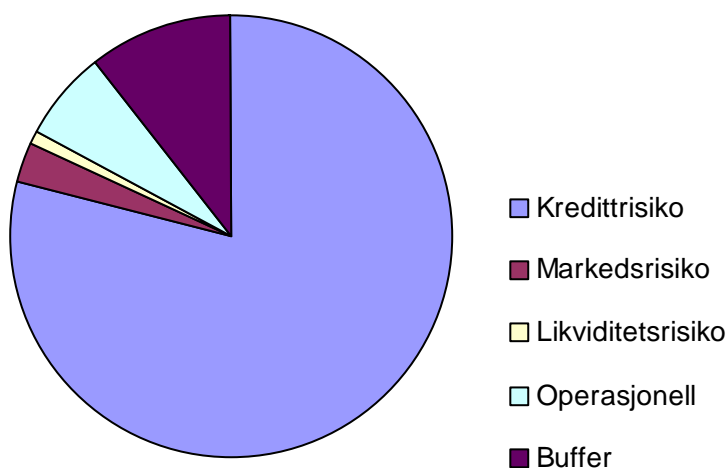
5 ØKONOMISK KAPITAL (PILAR II)

5.1 Økonomisk kapital

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital banken trenger for å dekke den faktiske risikoen banken har pådratt seg. Banken har tatt utgangspunkt i Pilar I beregningene. Det er lagt til ekstra kapital for kreditt og operasjonell risiko i forholdt til Pilar I og markeds og likviditetsrisiko er kommet til som nye risikoer med egen kapital. I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital mellom de ulike risikoene.

Det er også viktig å ta med seg at den faktiske risikoen styres gjennom rammer, policyer og intern kontroll.

Uventede tap skal kunne dekkes av den økonomisk kapitalen. Utover beregnet kapital for de ulike risikoene har vi satt av en buffer. En buffer er her det motsatte av diversifiseringseffekter. Vi har erfart at grunnlaget for diversifiseringseffekter mellom risikoene er lav eller fraværende. Bufferen er altså ikke delt på de forskjellige risikoene men skal styrke den samlede økonomiske kapitalen. Dette for å tåle uventede tap, også de gangene de kommer samtidig i de forskjellige risikoene og tapene virker selvforsterkende.

Nedenfor gjennomgås de ulike risikoene.

5.2 Kredittisiko

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet (PILAR I) legges til grunn.

Ved beregningen av behovet for tilleggskapital gjøres det et tillegg for kapitalbehov tilknyttet konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko er et element i den samlede kredittisiko og kan defineres som risikoen for tap som følge av konsentrasjon mot store kunder, bransjer, geografiske områder og lignende. Basert på en vurdering av andel store engasjement og bankens næringsfordelte portefølje og eksponering i volatile bransjer beregnes behovet for tilleggskapital for konsentrasjonsrisiko.

5.3 Operasjonell risiko

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet (PILAR I) legges til grunn.

For å møte de utfordringer banken står ovenfor i forbindelse med konvertering til nytt datasystem for banken er det gjort en risikovurdering av selve konverteringsprosjektet. Prosessen er vurdert nøye med fokus på opplæring og spredning av informasjon for å redusere nøkkelpersonrisiko. I tillegg til de risikoreduserende tiltak som er gjennomført velger banken å også sette av kapital for operasjonell risiko under Pilar II. Det er satt av kapital for operasjonell etter samme metode som under Pilar I, banken har valgt å sette av ytterligere 3 prosentpoeng utover lovkravet på 15 %.

5.4 Markedsrisiko

Definisjon

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i renter, aksje-/verdipapirkurser og valutakurser. Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i verdipapirer og som følge av finansieringsaktiviteten, og beholdning av reisevaluta for bankens kunder.

Styring og kontroll

Markedsrisikoen styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret gjennom bankens finansstrategi. Finansstrategien gjennomgås og revideres årlig.

For renterisiko er det fastsatt rammer for verdiendringer ved å se på 1 % renteendring. Effekten beregnes på ulike løpetider og det er etablert rammer innenfor ulike tidsbånd.

For kursrisiko knyttet til verdipapirer er det etablert overordnede rammer knyttet til samlet eksponering og en rekke underliggende rammer knyttet til enkeltutstedere, bransjer og lignende.

Det er ikke beregnet kapitalbehov i tilknytning til minimumskravet (PILAR I).

Banken har foretatt stresstester for å beregne tilleggs kapital for markedsrisiko (PILAR II).

Ved renterisiko er stresstesten en renteendring og hvilke tap de forskjellige renteendringene påfører banken. Postene som er med i stresstesten for renterisiko reagerer i forskjellig retning på renteendringer. Summen av endringene er stresstesten for renterisiko.

Ved aksjerisiko er stresstesten et fall i aksjekursene. Kursfallet er delt i to mellom noterte og unoterte papirer. Noterte papirer faller med 32 % og unoterte faller 45 %. Korrelasjonene mellom noterte og unoterte papirer er satt til 0,75. Summen av hvert av fallene etter at vi har tatt høyde for korrelasjonen, er stresstesten for aksjerisiko.

Samlet stresstest for markedsrisiko er summen av rente og aksjerisiko. Dette er også bankens ICAAP tall for markedsrisiko.

5.5 Likviditetsrisiko

Definisjon

Likviditetsrisiko er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

Styring og kontroll

Likviditetsrisiko styres på overordnet nivå etter likviditetsindikator og innskuddsdekning. Likviditetsindikatoren måler forholdet mellom bankens stabile finansiering og bankenes illikvide eiendeler, mens innskuddsdekning viser bankens innskudd vs utlån.

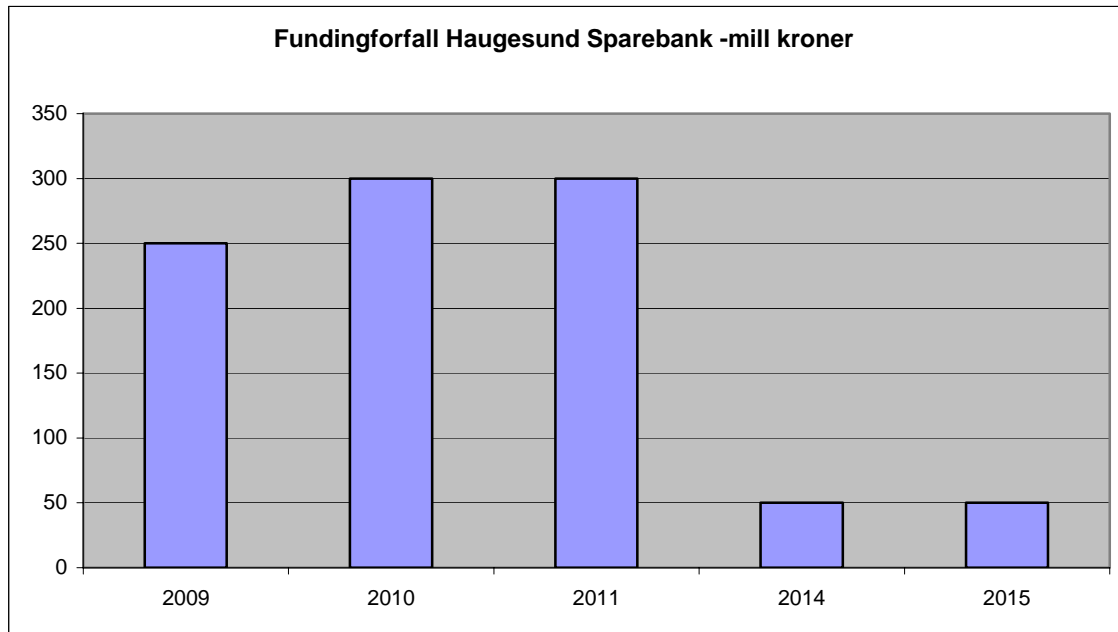
Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i finansstrategien, som setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelse på udisponerte

trekkrettigheter, størrelsen på likviditetsreserver og lengden på den tidsperioden som banken skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Finansstrategien vedtas av styret og revideres årlig. I tilknytning til finansstrategien er det etablert egen beredskapsplan for håndtering av urolige likviditetssituasjoner.

Sprednings- og løpetidsinformasjon

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Innskuddsdekningen, målt som innskudd i prosent av brutto utlån, var ved utgangen av 2008 på 85 %. Banken henter også inn penger i obligasjonsmarkedet, forfallet på finansieringen i obligasjonsmarkedet er vist i figuren under.

Beregning av kapitalbehov for likviditetsrisiko

Likviditetsrisikoen er stresstestet på to nivåer. Ved middels krise og stor krise En stresset likviditetssituasjon fører til en svært usikker situasjon for banken med mange og høye kostnader.

For å komme videre til et kapitalkrav velger vi å sette av kapital for kostnaden knyttet til å dekke inn likviditetsunderskuddet. ICAAP-tallet skal gi en pekepinn på de rene finansielle kostnadene ved likviditetsunderskuddet.

For å dekke inn likviditetsunderskuddet vil banken følge beredskapsplanen for likviditet. Først vil banken benytte seg av sine trekkrettigheter og deretter selge seg ut av sine finansielle plasseringer. Styring og kontroll av likviditetsrisikoen skal sørge for å unngå stort likviditetsunderskudd.

6 VURDERING AV KAPITALBEHOVET

Haugesund Sparebank sine kapitaldekningsmål uttrykkes gjennom et mål for den regulatoriske kapitaldekningen på 16 % for banken. Styret har videre uttalt av det er bekvem med en kapitaldekning som utgjør minimum 4 prosentpoeng over beregnet kapitalbehov.

Kapitaldekningen for banken pr 31.12.2008 er 15,30 %. Målsetningen skal sikre at Haugesund Sparebank har tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningsreglene, samt ivareta vernet av bankens långivere.

Kapitalbehov

Mill. kr	Minstekrav Basel II	ICAAP Basel II
Kreditrisiko	267.258	267.258
Operasjonell risiko	20.250	20.250
Sum Pilar I		285.804
Sum Pilar II		50.746
Sum Pilar 1 og 2		336.550
Buffer, jf kap 5.1		40.000
Totale behov		376.550
Faktisk ans kapital		546.588